

การปรับตัวของชาวนาไทยกับภาวะการเปลี่ยนแปลง (สภาพภูมิอากาศ และการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน)

ดำเนินรายการโดยคุณสมศักดิ์ พลอยพานิชเจริญ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ

รศ.สมพร อิศวิลานนท์นักวิชาการอาวุโส สถาบันคลังสมองของชาติ แสดงทัศนะเกี่ยวกับการปรับตัวของชาวนาไทยกับภาวะการเปลี่ยนแปลง ซึ่ง รศ.สมพร ได้ให้ความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงภายนอกที่สำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อชาวนานั้น ด้านหนึ่งมาจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศโลก อันเป็นผลจากการขยายตัวของก๊าซเรือนกระจก ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อการทำเกษตรเกิดความเสียหายอันเกิดภัยน้ำท่วมและฝนแล้งเพิ่มมากขึ้น รวมถึงเกิดการระบาดของโรคแมลงใหม่ๆ ทำให้เกิดการสูญเสียในกระบวนการผลิตในไร่นา ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นผลมาจากการก้าวไปสู่การค้าเสรี ซึ่งโลกในยุคของการค้าเสรีจะก่อให้เกิดการไร้พรมแดนมากขึ้นและจะมีการใช้เครื่องมือที่ไม่ใช่ภาษีมาเป็นข้อกีดกันทางการค้าแทน อีกทั้งจะมีมาตรการทางการค้าใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ในขณะที่เดียวกันการเปิดตลาดการค้าจะทำให้เกิดการแข่งขันในเชิงคุณภาพของสินค้ามากขึ้น ผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้น ซึ่งการแข่งขันทางการค้าดังกล่าว ผู้ที่จะชนะผู้อื่นๆ ได้จะต้องพึ่งพิงอาศัยเทคโนโลยีในการผลิตมากขึ้น ใช้ภูมิปัญญามากขึ้น เพื่อลดต้นทุนในการผลิตให้ต่ำลง หรือทำให้คุณภาพของสินค้าดีขึ้น เป็นต้น

การก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นการอย่างก้าวที่สำคัญ อันจะนำไปสู่การเป็นตลาดเดียวและเป็นฐานการผลิตเดียว และหากรวมประชาคมอาเซียนเข้ากับ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี หรือที่เรียกว่าอาเซียนบวกสามก็จะยิ่งขยายตลาดการค้าให้ใหญ่ยิ่งขึ้นไปอีกเพราะจีนเป็นชาติที่มีประชากรจำนวนมาก

สำหรับในกรณีของสินค้าข้าวนั้นพบว่าแม้จะมีข้อตกลงที่จะลดกำแพงภาษีลงเป็นศูนย์ แต่ประเทศผู้นำเข้าหลายประเทศ เช่น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย ต่างก็จัดสินค้าข้าวไว้ในกลุ่มของสินค้าอ่อนไหว ที่ยังคงภาษีการนำเข้าไว้ในระดับหนึ่ง ส่วนประเทศผู้ส่งออกที่เป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทยในอาเซียนขณะนี้ ได้แก่ เวียดนาม ซึ่งประเทศดังกล่าวได้เป็นผู้ถือครองตลาดข้าวรายใหญ่ในอาเซียน โดยเฉพาะสินค้าข้าว 5% และ 25% เพราะเวียดนามมีต้นทุนในการผลิตต่ำกว่าต้นทุนการผลิตข้าวของไทยอย่างมาก

การผลิตข้าวของไทยกำลังก้าวเข้าสู่ภาวะเสี่ยงที่จะแข่งขันไม่ได้กับกลุ่มประเทศอาเซียนใหม่ ได้แก่ เวียดนาม พม่า ลาว และกัมพูชา ดังนั้น ความท้าทายของภาคการผลิตข้าวและชาวนาไทยจึงอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการจัดการให้ดีขึ้น เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันในห่วงโซ่อุปทานทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ทำอย่างไรจะพัฒนาและรักษาคุณภาพของสินค้าข้าวให้ได้มาตรฐานของตลาดและหลักเกณฑ์ของสินค้าปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทั้งนี้ เห็นว่าสำหรับชาวนาขนาดเล็กนั้นมีทางเลือกเพื่อความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ โดยการทำความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดความเสี่ยงในกระบวนการผลิต ประหยัดต้นทุนและเสริมสร้างรายได้ อีกทั้งควรเร่งพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าในระบบสหกรณ์การเกษตร เพื่อให้เกษตรกรขนาดเล็กสามารถเข้าถึงระบบตลาดได้อย่างเป็นธรรม และควรเร่งยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการภายในองค์กร

การเกษตรต่างๆให้เป็นที่พึงของเกษตรกรอย่างแท้จริง ให้ความสำคัญกับการพัฒนาตลาดข้าวที่มีคุณสมบัติจำเพาะ เช่น ข้าว GI

ข้าวหอมมะลิคุณธรรม ข้าวอินทรีย์ หรือข้าวพื้นเมืองที่มีคุณสมบัติเด่นทางโภชนาการสร้างทางเลือกให้ชาวนาในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการปลูกพืชจากข้าวไปสู่พืชอื่น ๆ ที่ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่าและมีความต้องการของตลาด โดยการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเป็นต้น

คุณอนุภา ปัญญาติลกประธานชมรมผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ จ.ชัยนาท แสดงความเห็นในเรื่องการจัดการเมล็ดพันธุ์ โดยส่งเสริมชาวนาให้ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี และแข่งขันกันในด้านประสิทธิภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ และลดต้นทุน โดยมุ่ง ลดปุ๋ย ลดน้ำ ใช้เมล็ดพันธุ์น้อยลง ได้ผลดีทั้งในส่วนของรายได้ และคุณภาพชีวิต

คุณนภดล นาคะปัทเกษตรกร จ.สุพรรณบุรี แสดงความเห็นในเรื่องเครื่องจักรเพื่อทดแทนแรงงาน ซึ่งไม่เหมาะสมเนื่องจากราคาสูงและไม่เหมาะสมกับการใช้งานในพื้นที่ของเกษตรกร เป็นการรับมาใช้จากต่างประเทศ ทำให้ต้นทุนสูงประสิทธิภาพไม่ดีเท่าที่ควร เช่น เครื่องจักรทำงานได้ปีละ 3,000 กว่าไร่ น้อยกว่าการใช้งานในต่างประเทศทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น จึงต้องปรับเทคนิคการใช้ เช่น การโยนกล้าพันธุ์ข้าวแทนหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว การปรับระดับน้ำมาก-น้อยให้ต้นกล้ามีความแข็งแรงขึ้น ลดการใช้ปุ๋ยใช้ยา โดยเฉพาะเรื่องการเก็บเกี่ยวหากมีเครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพสูงมาช่วย จะทำให้ได้ผลผลิตดีมากขึ้น แต่ติดขัดปัญหาด้านเงินทุนในการลงทุนวิจัยและเครือข่ายผู้วิจัยทำการทดสอบร่วมกัน ทำให้ต้นทุนการวิจัยสูงขึ้น

คุณทินภัทร พวงทองเกษตรกร จ.พระนครศรีอยุธยา แสดงความเห็นในด้านการเพิ่มผลผลิต โดยพบว่าที่ผ่านมามีชาวนามักขาดการเปิดรับความรู้ที่ถูกต้องอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่เป็นความรู้เดิมที่เล่ากันปากต่อปาก เช่น ความเชื่อในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวนมาก เพื่อให้ได้กล้าจำนวนมาก และจะมีองค์ประกอบอื่นที่ต้องนำมาพิจารณาด้วย หรือกรณีการใช้ปุ๋ยที่ส่วนใหญ่มักใช้ในปริมาณมากที่เกินความจำเป็น เรื่องลักษณะการปลูกที่เหมาะสมของแต่ละพันธุ์ โรคและแมลง ที่ไม่ได้แปลงสภาพจักษอย่างละเอียด เป็นต้น

คุณประมณ สว่างญาติประธานศูนย์เรียนรู้บ้านช้างใหญ่ และประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว จ.พระนครศรีอยุธยา แสดงความเห็นเกี่ยวกับการผลิตข้าวปลอดภัยต้นทุนต่ำปัจจุบันการทำนานั้นมักเป็นรูปแบบการทำนาแบบทำตามๆกันมาซึ่งส่วนใหญ่เป็นการทำนาแบบเน้นไปทางการใช้สารเคมีโดยมีความคิดว่าสะดวก รวดเร็ว และได้ผลผลิตสูง ชาวนาส่วนใหญ่ไม่คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมา ลืมคิดกันไปว่ามีต้นทุนชีวิตที่เข้าไปเสี่ยงกับสารเคมีสิ่งที่ยาชาวนายังคงขาดอีกอย่างคือการจัดการ การนำความรู้ที่มีมาคิดพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น เกิดการระบาดของเพลี้ยกระโดดในแปลงนา คำถามที่ต้องการคือ “เพลี้ยกระโดดอาศัยอยู่บริเวณใด” ชาวนาก็ตอบว่า “บริเวณโคนต้น” แล้วคำถามต่อคือ “แล้วเราฉีดยากำจัดเพลี้ยกระโดดกันส่วนไหน” คำตอบคือ “ด้านบน” คงไม่ต้องถามต่อว่าเพลี้ยตายหรือไม่ผลผลิตที่ได้เป็นตัวชี้วัดที่ถูกต้องหรือไม่ จากที่พบมาส่วนใหญ่ชาวนามักแข่งขันกันทำผลผลิตให้ได้ปริมาณสูงโดยไม่คำนึงถึงต้นทุน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดต้องเปลี่ยนความคิดจากการแข่งผลผลิตมาเป็นการแข่งขันการทำกำไร ที่สำคัญที่สุดคือชาวนาส่วนใหญ่ไม่เคยทราบเลยว่าต้นทุนการทำนาจริงๆที่พวกเขาลงทุนนั้นเป็นเท่าไร

คุณเสถียร ทองสวัสดิ์เกษตรกร จ.อุบลราชธานี แสดงความเห็นในด้านการสร้างมูลค่าของข้าวให้เป็นยา ที่ผ่านมามีงานวิจัยที่มาสสนับสนุน เช่น ข้าวสีนิลและแนะนำเกษตรกรให้พิจารณาการปรับวิถีการทำนาโดยเลือกใช้ทุนต่างๆที่มีให้เหมาะสม เช่น ทุนทางเวลา ทุนแรงงาน ทุนองค์ความรู้(ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญและวิธีการต่างๆ) ทุนปัญญา(เน้นเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัว) ทุนสังคม

คุณพุดพิงษ์ นันโทประธานศูนย์เรียนรู้บ้านโรงช้าง จ.พระนครศรีอยุธยา แสดงความเห็นในฐานะปราชญ์เกษตรอินทรีย์ ที่เริ่มจากความฝันในการทำเกษตรครบวงจร คือ ผลิตปุ๋ยหมักเอง ทำให้ได้ข้าวที่ให้ผลผลิตดี และกรณีการได้รับคำแนะนำจากผู้อำนวยการ ธกส. ที่แนะนำให้นำข้าวอินทรีย์ไปแปรรูปเพิ่มมูลค่าแทนการขายข้าวเปลือกให้โรงสี และต่อมาโดยการแนะนำจาก คุณปราโมทย์ ไม้กลัด ในการทำข้าวให้เป็นยา ร่วมมือกับไบโอเทคโนโลยีในการทำข้าวกล้องงอก ผลิตออกจำหน่าย ในช่วงแรกที่ออกจำหน่ายประสบปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ เมื่อแก้ปัญหาได้และเปิดจำหน่าย โดยจำหน่ายข้าวกล้องงอกกล้วยละ 7 หมื่นบาท ได้ผลิตภัณฑ์จมูกข้าวเพิ่มเติมโดยได้ 10-11 กิโลกรัมต่อกล้วยิน ทำให้สุทธิตราข้าวที่จำหน่ายได้ราคาเฉลี่ยและสูงกว่าบาท